

Sunday, July 01, 2012
12:26 PM

საერთაშორისო თანამეგობრობის ანტიოფშორული პოლიტიკის შეფასება

ოფშორები და განვითარებული ქვეყნები

თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიო ეკონომიკის ოფშორული¹ სექტორი ორი მიმართულებით ვითარდება:

პირველი – ოფშორული ბიზნესის განვითარების მნიშვნელოვანი მასშტაბებით;

მეორე – განვითარებული ქვეყნებისა და საერთაშორისო თანამეგობრობის მხრიდან, ოფშორული ცენტრების საქმიანობის ნეგატიური ასპექტების წინააღმდეგ ბრძოლის გამკაცრებით.

ოფშორული ბიზნესის განვითარებამ ძირითადად სამი ნეგატიური მოვლენა წარმოშვა:

- არაკეთილსინდისიერი საგადასახადო კონკურენცია;
- დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების ლეგალიზაცია;
- ეროვნული ქვეყნიდან კაპიტალის ფართომასშტაბიანი გადინება.

მიმზიდველი ბიზნეს-გარემოს შექმნის მცდელობა კაცობრიობას უძველესი დროიდან ჰქონდა, რადგან გადასახადებისაგან თავის არიდებისა და უცხოური კაპიტალის აქტიურად მიზიდვის სურვილი, რომელიც, ძირითადად, საგადასახადო შეღავათების პრაქტიკას ეფუძნება, ჩვენ წელთაღრიცხვამდე არსებობდა, კერძოდ, ფინიკიელების ზეობის პერიოდში (ძვ.წ. X-IX სს.), ელადის კულტურის გვიანდელ ხანაში (ძვ. წ. V ს., კუნძული დელოსი), ძველი რომის იმპერიაში (III-IV სს.), მუსლიმების კონტროლირებად ტერიტორიებზე (VII ს.) და სხვ.

ოფშორული ბიზნესისადმი გაძლიერებული ყურადღება თვით ბიზნესის ინტერნაციონალიზაციამ განაპირობა, რადგან სამრეწველო და სასესხო კაპიტალის საერთაშორისო ბაზრების განვითარება მნიშვნელოვნად დაჩქარდა. ჩამოყალიბდა ტრანსნაციონალური კორპორაციების ფართო ქსელი, რამაც, თავის მხრივ, არა მარტო საერთაშორისო საქონელგაცვლის ზრდა და ფინანსური რესურ-

სების გადიდება, არამედ პლანეტის ნებისმიერ სივრცეში თავისუფლად შეღწევა მოითხოვა. ამ ვითარებამ კაპიტალის არაეროვნული ბაზრების აუცილებლობა წარმოშვა და საბანკო საქმიანობის ინტერნაციონალიზაციასაც დიდად შეუწყო ხელი.

როგორი პარადოქსულიც არ უნდა იყოს, საგადასახადო სისტემა თავისი არასრულყოფილების გამო (ipso facto – თვით ფაქტის გამო), მეწარმე-სუბიექტებს თვით აიძულებს გადასახადების შემცირების გზები დამოუკიდებლად ეძებონ.

საერთაშორისო ბიზნესში გადასახადების ოპტიმიზაციის (შემცირების კუთხით) ერთ-ერთ ასეთ შესაძლო ლეგალურ (კანონიერ) და ეფექტურ საშუალებად ოფშორული ოპერაციები მოიაზრება.

ოფშორის თაობაზე ისტორიამ მრავალი კულინარული შემთხვევა იცის. მაგ., XX საუკუნის დასაწყისში გამოითქვა სურვილი „ვირტუალური ოფშორული სახელმწიფოს“ შექმნის შესახებ, რომელიც თითქმის იარსებებდა ანტარქტიკის ტერიტორიაზე, საკუთარი საბანკო ლიცენზიებით. თუმცა, ამგვარი „სახელმწიფოს“ რეპუტაცია საექვო იყო და იგი მეწარმეთა შორის პოპულარული არ გახდა [1, 17].

ცნობილია საერთაშორისო „ფასკუნჯ-ინვესტორის“ შექმნის მცდელობაც. მისმა ავტორმა, ამერიკელმა ბიზნესმენმა კ. დარტმა გადასახადებისაგან თავის არიდების მიზნით, ამერიკის მოქალაქეობაზე უარი თქვა და ჯერ ბელიზის, ხოლო შემდეგ ირლანდიის მოქალაქეობა მიიღო. მაგრამ კ. დარტისთვის ამ ქვეყნების გადასახადების დონეც მიუღებელი აღმოჩნდა და მან „საკუთარი საგადასახადო სამოთხის“ შექმნა გადაწყვიტა. ამისათვის ზაჰამის ერთ-ერთი კუნძული იყიდა, სადაც ასაფრენ-დასაფრენი ზოლი და ნავმისადგომი ააშენა. 7 მილიონ დოლარად ტელეკომუნიკაციური მოწყობილობებით აღჭურვილი 60-მეტრიანი დიდი იახტა შეიძინა, რომელიც მისი ბიზნეს-იმპერიის სამეთაურო ცენტრი უნდა გამხდარიყო. დარტი ნეიტრალურ წყლებში ცურავდა და ყველა ქვეყნის საგადასახადო პრეტენზიებს გაურბოდა, რადგან არც ერთი მათგანის ტერიტორიაზე არ ცხოვრობდა. თუმცა, მის ამ ოცნებას ახდენა არ ეწერა და იგი ყველამ დაივიწყა [2, 30].

თანამედროვე ეტაპზე (განსაკუთრებით 2001 წლის 11 სექტემბრის ცნობილი ტრაგიკული მოვლენების შემდეგ) ოფშორული ცენტრებისადმი განვითარებული ქვეყნების დამოკიდებულება

1 ინგლისური წარმოშობის ტერმინი „ოფშორი“ (off-shore) სიტყვა-სიტყვით ნიშნავს „ნაპირს გარეთ“, „ნაპირისაგან დაშორებით“, „ტერიტორიის გარეთ“, „ღია ზღვაში“, „ოზოლირებული“ და იმ ტერიტორიების მიმართ გამოიყენება, რომლებიც უცხოელი მოქალაქეების საკუთრებაში მყოფი კომპანიებისათვის საგადასახადო დაბეგვრის შეღავათიან რეჟიმებს აწესებენ.

ცალსახად უარყოფითი გახდა. ისინი ოფშორებს განიხილავენ როგორც მსოფლიო საზოგადოებისადმი მუქარას, საფრთხეს, რომელიც საგადასახადო კონკურენციას ზიანს აყენებს და ყველაფერს აკეთებენ იმისათვის, რომ გათავისუფლდნენ მათგან, გააუქმონ ოფშორები, როგორც კონკურენტები.

ოფშორული ბიზნესის სწრაფმა ზრდამ იმ ქვეყნების უკმაყოფილება და შეშფოთება გამოიწვია, საიდანაც კაპიტალმა დაიწყო დაბეგვრის უფრო ხელსაყრელ პირობებში დიდი ოდენობით გადასვლა. ამასთან დაკავშირებით, ამ ქვეყნებში სპეციალური “ანტიოფშორული” კანონები მიიღეს, რამაც ეს პროცესი რამდენადმე შეანელა და ოფშორულ იურისდიქციებში ბიზნესის ხელსაყრელობა მინიმუმამდე შეამცირა.

ოფშორული ბიზნესისადმი უარყოფითი დამოკიდებულება ადრეც არსებობდა. თუმცა, ანტი-ოფშორული ღონისძიებები მეტწილად ცალკეული ქვეყნის საშინაო საქმედ განიხილებოდა.

XXI საუკუნის დასაწყისში ოფშორულმა ბიზნესმა გლობალური ხასიათი მიიღო და მისდამი ლოიალურ-ლიბერალური პოლიტიკა სახელმწიფოებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდან სერიოზულად გამკაცრდა.

საჭიროა დაზუსტდეს, რომ მოცემულ შემთხვევაში საუბარია არა ოფშორული კომპანიების ან ოფშორული ქვეყნების (ტერიტორიების) წინააღმდეგ საერთოდ, არამედ იმ ნეგატიური მოვლენებისადმი, რაც მათი გამოყენებით წარმოიშობა.

თანამედროვე მსოფლიოში მიმდინარე პროცესები, უპირველესად კი, გლობალიზაცია, ბიზნესის გაფართოებასა და საგადასახადო ტვირთის მინიმიზაციას განაპირობებს. გლობალიზაციის პროცესი ქვეყნებს შორის ეკონომიკურ ბარიერებს შლის და ფირმებს განვითარების გლობალური, მათ შორის, საგადასახადო დაბეგვრის სფეროში, შესაბამისი სტრატეგიის შემუშავებას აძლევს.

ზოგადად, განვითარებული ქვეყნების მიზანია, დაბეგვრის უნიფიცირებული სისტემის შექმნით, მთელ მსოფლიოში ერთიანი საგადასახადო რეჟიმის დაწესება და ამ გზით ოფშორული რეჟიმების აღმოფხვრა.

ამასთან, ამ ეტაპზე იდეალურია ერთიანი საგადასახადო ღონის დაწესება განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკური ბლოკების მიხედვით, უპირველესად, ევროკავშირის ქვეყნებში. განვითარებული ქვეყნების ასეთი პოლიტიკა სხვა არაფერია, თუ არა საგადასახადო კარტელის ჩამოყალიბება. თუ ასეთი სურვილი პრაქტიკაში რეალურად განხორციელდება, გადასახადის გადამხდელს არ ექნება არჩევანის საშუალება და იგი იძულებული იქნება ერთიანი წესით დადგენილი გადასახადი გადაიხადოს.

თუმცა, მხედველობაშია მისაღები ისიც, რომ ერთიანი საგადასახადო განაკვეთის დაწესებით საგადასახადო კონკურენცია კი არ მოიხსოვება, არამედ უფრო გამწვავდება, რადგან საქმიანი აქტიურობა განვითარებული ქვეყნებიდან განვითარებად ქვეყნებში გადაინაცვლებს.

საგადასახადო განაკვეთის დონე სათუთი ეკონომიკური ინსტრუმენტია. არ შეიძლება იმის დავიწყებაც, რომ მისი სიდიდე სახელმწიფოს ხელთარსებული მოქნილი ბერკეტია. იგი არ უნდა იყოს სტატიკური სიდიდე, პირიქით, ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების ღონის ცვლილების შესაბამისად უნდა იცვლებოდეს.

გლობალიზაციის გავლენით, ყველა ქვეყანა ეკონომიკური განვითარების სხვადასხვა დონეზეა. თუნდაც ყველაზე უფრო ეკონომიკურად განვითარებულ ბლოკში – ევროკავშირში, მისი წევრი ქვეყნები ეკონომიკურად არათანაბარ დონეზე იმყოფებიან. ამიტომ ერთიანი საგადასახადო განაკვეთის დაწესება წარმოშობილ პრობლემას, სავარაუდოდ, ვერ მოაწესრიგებს.

რას გამოიწვევს ოფშორული რეჟიმების გაქრობა, ანუ მსოფლიოში ოფშორის ეკონომიკური პრინციპებისა და კონფიდენციალურობის მოშლა? უპირველესად: 1) ოფშორული ქვეყნებისა და იურისდიქციების ეკონომიკური განვითარება შეფერხდება და მათი სუვერენიტეტი კითხვის ქვეშ დადგება; 2) დაზარალება რიგითი გადამხდელები; 3) გაქრება ინფორმაციის კონფიდენციალურობის პრაქტიკა; 4) შეფერხდება საქონლისა და მომსახურების თავისუფალი ვაჭრობა.

ტრადიციულად, საერთაშორისო პრაქტიკაში საგადასახადო დაბეგვრა იყენებს „ტერიტორიულ“ პრინციპს, ანუ შემოსავლების „წყაროს“ პრინციპს. ეს პრინციპი საშუალებას იძლევა დაიბეგროს მხოლოდ ის შემოსავალი, რომელიც მოცემული სახელმწიფოს ტერიტორიიდან ამოღებულია. ამ პრინციპმა ყველა ფირმა ერთიან საგადასახადო კონკურენციაში ჩააბა. მით უმეტეს, რომ არც ერთი მათგანი არაა ვალდებული გადასახადები სხვა ქვეყნის სასარგებლოდ გადაიხადოს.

არსებული პრაქტიკით, განვითარებული ქვეყნების უმრავლესობამ თავიანთ მკვეთრ ეკონომიკურ წინსვლას სწორედ იმ დროს (XVIII-XIX სს.) და ვითარებაში მიაღწია, როცა შემოსავლებზე გადასახადები ან ძალიან მცირე ან საერთოდ არ იყო. თანამედროვე განვითარებული სახელმწიფოები, რომლებიც ორი საუკუნის წინათ ღარიბი აგრარული ქვეყნები გახლდათ, დღეს ოფშორულ ცენტრებს იმ ტაქტიკის გამოყენებას უკრძალავენ, რომელსაც, საინვესტიციო კლიმატის გასაუმჯობესებლად, ადრე თვითონ აქტიურად იყენებდნენ.

თუ ოფშორების მიმართ განვითარებული ქვეყნების ასეთი მკაცრი პოლიტიკა განხორციელ-

დება, ექსპერტული მონაცემებით, ზოგიერთი ქვეყნის ერთობლივი ეროვნული პროდუქტი შეიძლება 25-30%-ით შემცირდეს [3, 14]. ყველაზე უკეთეს შემთხვევაში, ასეთი ვითარება იმას გამოიწვევს, რომ ეს ოფშორული ქვეყნები (ტერიტორიები) მთლიანად განვითარებულ ქვეყნებზე იქნებიან დამოკიდებული.

იმის გამო, რომ გადასახადის გადამხდელთა ფინანსური აქტივობის შესახებ ზუსტი ინფორმაციის გარეშე სამართლიანი და სრულყოფილი დაბეგვრა შეუძლებელია, ოფშორულ ცენტრებში კონფიდენციალურობის რეჟიმის გაუქმება განვითარებული ქვეყნების პრიორიტეტია.

თავდაპირველად, საბანკო საიდუმლოება განიხილებოდა როგორც სახელმწიფოს მხრიდან თვითნებობისა და დიქტატის დაცვის ინსტრუმენტი. მაგრამ, თანამედროვე მსოფლიოში, როცა ტოტალური დიქტატურა საკმაოდ შესუსტდა, საბანკო საიდუმლოებამ არსებითი მნიშვნელობა შეინარჩუნა, მრავალთაათვის კი იგი პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მოპოვების საშუალება გახდა.

ფინანსური ინსტიტუტებისათვის საბანკო საიდუმლოების მნიშვნელობა მეტად დიდია. საბანკო საიდუმლოება იმ პოტენციური კლიენტების მიზიდვის მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია, რომლებიც კონფიდენციალურობის გარეშე ბანკს თავიანთ ფინანსებს დეპოზიტზე არ გადასცემენ. ასეთი გზით დამატებითი ფინანსური საშუალებების მიზიდვა ბანკების განვითარებას განაპირობებს. უფრო მეტიც, კონფიდენციალურობა დამნაშავეებს თავიანთი „მსხვერპლის“ არჩევას გარკვეულწილად ურთულებს, რაც განსაკუთრებით აქტუალურია განვითარებული ქვეყნებისათვის (და არა მარტო მათთვის).

ზოგიერთი სახელმწიფო (მაგ., საფრანგეთი და სხვ.) ამ საკითხის მოგვარებას არაპირდაპირი, ირიბი გზით ცდილობს. კერძოდ, არაფინანსურ აგენტებს (ადვოკატებს, სავაჭრო წარმომადგენლებს და სხვ.) აიძულებს თავიანთი კლიენტების საქმიანობის (და, მათ შორის, ფინანსების) შესახებ შესაბამისი ორგანოები ჩააყენონ საქმის კურსში. ამით კი, ეჭვქვეშ დგება კლიენტსა და მის ადვოკატს შორის ნორმალური ურთიერთობის შენარჩუნების საკითხი. მთელ მსოფლიოში კონფიდენციალურობის სრული გაუქმების პირობებში, როცა მთელი ინფორმაცია კომპიუტერულ ქსელშია ჩართული და ყველასათვის ხელმისაწვდომია, სამომავლო შედეგები შეიძლება გაუთვალისწინებელი იყოს.

საგადასახადო განაკვეთების გადიდება ახალი ტექნოლოგიების განვითარების შეფერხებას გამოიწვევს, განსაკუთრებით საფინანსო სფეროში. ამ სფეროში ერთ-ერთი მრავლის მომცემი სიახლეა „სმარტ-ბარათები“. მეორე მხრივ, საყურადღებოა

ფინანსური ტრანსაქციების განხორციელება ინტერნეტის დახმარებით.

დღეისათვის არ არსებობს ისეთი მექანიზმი, რომელიც მოქალაქეებს საზღვარგარეთის ბანკებში ინტერნეტის დახმარებით ანგარიშის გახსნას აუკრძალავს. ელექტრონული კომერციის განვითარება საშუალებას იძლევა შესყიდვა იქ განხორციელდეს, სადაც ფასი ოპტიმალურია. უმეტეს შემთხვევაში, ასეთი ელექტრონული ოპერაციების კვლევა საკმაოდ რთულია. იმის გამო, რომ ელექტრონულ გადახდებს მსოფლიოში კოლოსალური წარმატებები აქვს, განვითარებული ქვეყნები ახალი ტექნოლოგიების განვითარების საწინააღმდეგოდ ღია ფორმით ვერ ილაშქრებენ, თუმცა, ზოგადად, ინტერნეტის მეშვეობით ელექტრონულ გადახდებზე უარყოფითი დამოკიდებულება აქვთ [4].

ეს ზოგადად განვითარებული ქვეყნების დამოკიდებულება ოფშორული ფინანსებისადმი. ახლა ზოგიერთი წამყვანი განვითარებული ქვეყნის ანტიოფშორული პოლიტიკის შესახებ.

აშშ ოფშორული ბიზნესის რეგულირების გაძლიერების მიმართულებით მსოფლიო ლიდერია. საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდან სწორედ მან გაუკეთა ინიცირება ოფშორული ცენტრებთან ურთიერთობაში შეზღუდვებსა და სანქციებს. სხვა განვითარებული ქვეყნების ანალოგიურად, აშშ-ის პრეტენზიების უმეტესობა ეხება კომპანიების მფლობელებისა და მათი შემოსავლების კონფიდენციალურობას, ასევე მთავრობებისათვის, საგადასახადო და სამართალდამცავი ორგანოებისათვის კაპიტალის მოძრაობის თვალყურის დევნების შეუძლებლობას. გარდა ამისა, ოფშორული ცენტრების მიმართ ამერიკის პრეტენზიები გაისმის უცხოელი კომპანიების საგადასახადო დაბეგვრის ძალიან დაბალი დონის გამო და კომპანიებისა და ბანკების რეგისტრაციის ძალიან ლიბერალური პროცედურების მიმართაც.

თუმცა, აშშ-ის პოზიცია ორგანოვანია. ოფშორების წინააღმდეგ ბრძოლა რეალურ სამიშროებას მათივე ინტერესებს უქმნის. ოფშორებში ანგარიშსწორება მხოლოდ დოლარებში ხდება, ანუ ოფშორულ ცენტრებში რაც უფრო ნაკლები ფინანსური ოპერაცია შესრულდება, მით უფრო ნაკლებად იქნება დოლარი გამოყენებული. აღნიშნული მტკიცებულებად დაარტყამს დიდად გაფუჭებულ დოლარის მასას. სწორედ ამის გამო, პრეზიდენტ ჯორჯ ბუშის (უმცროსი) ადმინისტრაციამ თავი შეიკავა აკრძალვის პოლიტიკაზე და მიიჩნია, რომ უცხოური კაპიტალის მისაზიდად და ქვეყანაში ადგილობრივი კაპიტალის დასაბანდობლად უფრო მნიშვნელოვანია შეღავათების დაწესება.

საქმე იმაშია, რომ ამერიკული დოლარი საერთაშორისო ოპერაციების საგადასახდელ საშუა-

ლებად შედარებით გავრცელებული ფულადი ერთეულია. ამის გამო, საკორესპონდენტო ანგარიშებზე გადახდების უმეტესობა აშშ-ის ბანკებით ხორციელდება. ასეთი ანგარიშები შესაძლებელია ამერიკის მთავრობის მიერ დაიბლოკოს. შესაბამისად, ამერიკის კანონმდებლობაზე და ბანკების პოლიტიკაზე დამოკიდებული საერთაშორისო ოპერაციებში ოფშორული კომპანიების გამოყენება. აშშ-ის 1970 წლის კანონით „საბანკო საიდუმლოების შესახებ“ სახელმწიფოს ნებისმიერ საბანკო ანგარიშზე ტრანსაქციის კონტროლის უფლება აქვს. გარდა ამისა, 1986 წელს აშშ-ში მიიღეს კანონი „ფულის „გათეთრების“ კონტროლის შესახებ“, რომლითაც ფულის „გათეთრება“ განსაზღვრულია როგორც ფედერალური სისხლის სამართლებრივი დანაშაული.

აშშ-ის პოლიტიკა განსაკუთრებით აქტიურია ტერორისტული საქმიანობის დაფინანსებისა და ამ მიზნით ოფშორული იურისდიქციების გამოყენების გამოაშკარავების საქმეში. ამასთან, რიგი საერთაშორისო ორგანიზაციების გადაწყვეტილებებისაგან განსხვავებით, რომელთაც რეკომენდაციული ხასიათი აქვთ, აშშ-ის ქმედება უფრო მკაცრია და, იმავდროულად, იმპერატიულიც.

2001 წლის 25 ოქტომბერს, ანუ 11 სექტემბრის ტრაგიკული მოვლენიდან თვენახევრის შემდეგ, აშშ-ში ექსტრემალური წესით მიიღეს ანტიტერორისტული ნორმატიული აქტი სახელწოდებით „აშშ-ს პატიოტი“ [5], რომლის ძალითაც ამერიკის სპეცსამსახურებს მიეცათ უპრეცედენტო უფლებები აუცილებელი ინფორმაციის შეგროვებაზე, მათ შორის სატელეფონო მოლაპარაკებების მოსმენასა და ელექტრონული ფოსტის კონტროლზე, ბანკების საქმიანობის პირდაპირ და მკაცრ ზედამხედველობაზე და საფინანსო ინსტიტუტების რეგულირებაზე.

უკანასკნელ წლებში ოფშორული ცენტრებისადმი სულ უფრო მკაცრ პოზიციას იკავებს დიდი ბრიტანეთიც, რადგან ოფშორული ცენტრების უმეტესობა თავიდან სწორედ ამ ქვეყნის ხელშეწყობით შეიქმნა. ძალზე ბევრი მსოფლიო ოფშორული ცენტრი განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნების (აშშ, დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი და სხვ.) დამოკიდებულებაშია. ამიტომ სრულიად რეალურად გვესახება განვითარებული ქვეყნებისა და ოფშორული ცენტრების ერთობლივი მოქმედებით ოფშორული ცენტრების კანონმდებლობებში სათანადო ცვლილებების შეტანა კონფიდენციალურობისა და ანონიმურობის საკითხებზე.

როგორც აღინიშნა, ოფშორული ცენტრები იმ განვითარებულ სახელმწიფოთა უკმაყოფილებას იწვევს, სადაც საგადასახადო დაბეგვრის დონე გაცილებით მაღალია. იმასთან დაკავშირებით, რომ

ანალოგიურ სიტუაციებში საკითხი ეხება როგორც ცალკეული, ისე მთელი რიგი ქვეყნების სტრატეგიულ ინტერესებს, ოფშორულ ცენტრებზე ზეწოლის მცდელობანი პერიოდულად წარმოიშობა.

მაგ., ასეთი მცდელობა 1973 წელს ევროკავშირმა ლუქსემბურგის ჰოლდინგებთან ურთიერთობაში გამოიყენა. მაგრამ სპეციალური შესწავლის შემდეგ ევროკომისიამ დაადგინა, რომ ლუქსემბურგის პარალელურად აუცილებელი იყო დიდი ბრიტანეთის კუნძულების (ჯერნზი, გერნზი და მენი) საკითხის განხილვაც.

აღნიშნულმა გარემოებამ დიდი ბრიტანეთის უკმაყოფილება გამოიწვია. იმავედროულად, ჩამოთვლილ ოფშორულ ცენტრებში კომპანიების შეღავათიანი საგადასახადო დაბეგვრის ნებისმიერი შეზღუდვა ხელს შეუწყობდა ევროკავშირის საზღვრებს გარეთ კაპიტალის გადინებას.

მოცემულ შემთხვევაში თვალნათლივ გამოჩნდა ოფშორული ბიზნესის პრობლემებისადმი ევროკავშირის ქვეყნების მთავრობათა დამოკიდებულება, რომელიც გამოხატავდა ევროკავშირის შემადგენლობაში ოფშორული ცენტრების არსებობის მზადყოფნას და სანაცვლოდ ამის შედეგად წარმოშობილი ზარალის მოთმენას, ვიდრე მათი დახურვის შედეგად ევროკავშირიდან კაპიტალის შესაძლო გადინებით მოსალოდნელ დანაკარგებს. ბუნებრივია, ანალოგიური მოსაზრება გაითვალისწინება სხვა სახელმწიფოების მიერაც კონკრეტული საზღვარგარეთული ოფშორული ცენტრების მიმართაც და საკუთარი ოფშორული ცენტრების შექმნის შესახებ გადაწყვეტილებების მიღების შემთხვევაში [6, 238].

ევროპულმა სახელმწიფოებმა გარკვეულ უპირატესობას მიაღწიეს თავიანთი მოქალაქეების მიერ ოფშორული კომპანიების გამოყენების მოწესრიგების სფეროშიც. მაგ.: გერმანიაში მიუღებლად მიიჩნიეს ოფშორულ ცენტრებში საბაზო კომპანიების შექმნა, რადგან მოცემულ შემთხვევაში მიზნად დასახულია არა ეკონომიკური შედეგები (მაქსიმალური მოგების მიღება), არამედ საგადასახადო გადასახდელების თანხის შემცირება. თუ ასეთ ქმედებას მომავალშიც ექნება ადგილი, ისინი შეფასდება როგორც „სამართლებრივი შესაძლებლობების ზოროტად გამოყენება“, ხოლო საგადასახადო სამსახური ეკონომიკური საქმიანობის მოცულობის შესაბამისად, საგადასახადო სამართლის მიხედვით, გადასახადებს დაარიცხავს. ამასთან, ყურადღებას იპყრობს ის ფაქტი, რომ გერმანულ კანონმდებლობაში საგადასახადო გადასახდელების მინიმუზაცია ეკონომიკური მიზნებისათვის საერთოდ არ განიხილება.

საფრანგეთში გადასახადების გაანგარიშების სისწორისა და გადახდის შემოწმების დროს

შემმოწმებელს უფლება აქვს არ მიიღოს მხედველობაში ისეთი იურიდიული წარმონაქმნები და ცალკეული კომერციული ოპერაციები, რომლებიც სამოქალაქო სამართლის თვალსაზრისით სრულიად კანონზომიერია, მაგრამ ეკონომიკური ინტერესი არ გააჩნია [7, 3].

თითქმის ყველა დასავლეთევროპული ქვეყნის საგადასახადო ორგანოები სავალდებულო წესით დეტალურად სწავლობენ მათი რეზიდენტების საქმიან გარიგებებს იმ კომპანიებთან, რომლებიც ოფშორულ ცენტრებშია განლაგებული [8, 112].

ოფშორები და საერთაშორისო ორგანიზაციები

ანტიოფშორული პოლიტიკა საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ ხორციელდება. ასეთი ორგანიზაციებია: ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია (ეთგო²), ევროკავშირი, ფინანსური სტაბილურობის ფორუმი, დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების ლეგალიზაციასთან („გათეთრებასთან“) ბრძოლის საერთაშორისო ორგანიზაცია (FAITF) და გაერო.

საგადასახადო განაკვეთების ჰარმონიზაციის მოტივით, საერთაშორისო ორგანიზაციები აშკარად (შემოსავლების დაბეგვრის მინიმალური განაკვეთების რეგულირების გზით) და ფარულად (ინფორმაციის გაცვლის ინიცირების გზით) ოფშორული ცენტრების საქმიანობის სრულ გაკონტროლებას ცდილობენ.

ამ საკითხზე პირველი სერიოზული მცდელობა XX საუკუნის დასასრულს გატარდა, თუმცა 2001 წლის 11 სექტემბრის ცნობილი მოვლენების შემდეგ, ანტიოფშორული პოლიტიკა კიდევ უფრო გააქტიურდა.

დღეისათვის საერთაშორისო ორგანიზაციების ანტიოფშორული პოლიტიკისათვის პრიორიტეტულია ორი მიმართულება:

1. არაკეთილსინდისიერი საგადასახადო კონკურენციისათვის სათანადო პირობების მოხსნა;
2. დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების ლეგალიზაციისა („გათეთრების“) და ტერორიზმის დაფინანსების წინააღმდეგ საერთაშორისო ძალისხმევის გაერთიანება.

თითოეული მიმართულება სპეციფიკურ მიდგომასა და შესწავლას მოითხოვს, რადგან ისინი სხვადასხვა საშუალებებითა და ორგანოების მე-

შვეობით ტარდება და განსხვავებული მიზნებიც აქვს. კერძოდ, ეთგო და ევროკავშირი ყურადღებას ამახვილებენ პირველ მიმართულებაზე, ფინანსური სტაბილურობის ფორუმი და დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების ლეგალიზაციასთან („გათეთრებასთან“) ბრძოლის საერთაშორისო ორგანიზაცია – მეორეზე, ხოლო გაერო – ორივე მიმართულებაზე.

ა) ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია (ეთგო)

ეთგო-ს ამოცანაა საგარეო-ეკონომიკურ პრობლემებთან დაკავშირებული ძირითადი წესების შემუშავება, ასევე ქვეყანა-მონაწილეების სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის კოორდინაცია.

ეთგო თვლის, რომ თუ იმ ქვეყნების მიმართ, რომლებიც შეღავათიან საგადასახადო რეჟიმებს იყენებენ, არ იქნება გადამწყვეტი ზომები მიღებული, მრავალი ქვეყნის მთავრობა „საგადასახადო ვაჭრობის“ პროცესში ჩაერთვება, რაც ფინანსური რესურსების დიდი მოცულობით უკონტროლო გადაადგილებას და შედეგად, მსოფლიო ფინანსური ნაკადების დეფორმაციას გამოიწვევს.

ეთგო-ს აზრით, ოფშორული იურისდიქციების წინააღმდეგ აუცილებელია საერთაშორისო თანამშრომლობა, რადგან საგადასახადო დაბეგვრის მოწესრიგება არა ცალკეული მთავრობებისა და იურისდიქციების ფუნქციაა, არამედ საერთო გლობალური პრობლემაა.

მიუხედავად იმისა, რომ ეთგო-ს მსოფლიო ქვეყნების მიმართ რეალური სანქციების დაწესების უფლებამოსილება არა აქვს, ამ საერთაშორისო ორგანიზაციამ მაინც შეძლო მთელი რიგი ღონისძიებების, კერძოდ, ჯარიმების, აკრძალვებისა და სხვათა შემუშავება.

გარდა ამისა, ოფშორული იურისდიქციების საწინააღმდეგოდ წარმართული ფინანსურ-ეკონომიკური ღონისძიებები არა მარტო ოფშორულ ცენტრებზე, არამედ, მნიშვნელოვანი მასშტაბით, მსოფლიო ვაჭრობისა და ბიზნესის განვითარებაზეც აისახება, რადგან მრავალი საერთაშორისო სავაჭრო ოპერაცია ფინანსურად ოფშორული ცენტრების მიერ სრულდება.

ამასთან, ეთგო-ს ანტიოფშორული პოლიტიკა (იკულისხმება შეზღუდვები, აკრძალვები, ჯარიმები) ეწინააღმდეგება მისივე კონცეფციას – „თავისუფალი ვაჭრობისა და ინვესტიციების შესახებ“.

ოფშორული ცენტრებისადმი საერთაშორისო ორგანიზაციების პოზიცია არღვევს რიგი ქვეყნების უფლებას დამოუკიდებლად განსაზღვროს თავისი საგადასახადო პოლიტიკა. განვითარებული ქვეყნების მიზანია აიძულოს ოფშორული ცენტრები გაზარდონ საგადასახადო განაკვეთების

2 ამ ორგანიზაციის წევრია 30 განვითარებული სახელმწიფო, კერძოდ: ავსტრალია, ავსტრია, ახალი ზელანდია, აშშ, ბელგია, გერმანია, დანია, დიდი ბრიტანეთი, ესპანეთი, თურქეთი, იაპონია, ირლანდია, ისლანდია, იტალია, კანადა, კორეა, ლუქსემბურგი, მექსიკა, ნიდერლანდი, ნორვეგია, პოლონეთი, პორტუგალია, საბერძნეთი, საფრანგეთი, სლოვაკია, უნგრეთი, ფინეთი, ჩეხეთი, შვედეთი და შვეიცარია.

დონე და უარი თქვან კონფიდენციალურობის რეჟიმზე. ამით ეთგო საგადასახადო დაბეგვრის ორსაუკუნოვანი პრაქტიკის დარღვევას ცდილობს.

ეთგო-ს სურვილია აღმოფხვრას ან შეარბილოს (შეასუსტოს) ის პრინციპები, რომლებიც ოფშორული ინდუსტრიის ფუნქციონირებას განაპირობებს. ასეთი პრინციპებია: 1) კომპანიების აქციონერებისა და დირექტორების დაფარულობა; 2) საგადასახადო დანაშაულობებისა და ფულის „გათეთრების“ საკითხებზე ინფორმაციითა გაცვლაზე თავის შეკავება.

ეთგო-მ შეიმუშავა რამდენიმე რეკომენდაცია, რომლებიც მიმართულია არაკეთილსინდისიერი საგადასახადო კონკურენციის საწინააღმდეგოდ. იმ საგადასახადო ჰავანებს, რომლებიც არაკეთილსინდისიერი საგადასახადო კონკურენციის პოლიტიკას ახორციელებენ, ეს ორგანიზაცია აკუთვნებს იმ ქვეყნებსა და იურისდიქციებს:

1. სადაც მოგების გადასახადის განაკვეთი ნულია ან სიმბოლური;
2. სადაც ზოგიერთი სახის შემოსავალზე შეღავათიანი გადასახადია დაწესებული;
3. რომლებიც არარეზიდენტებს საშუალებას აძლევს მათივე რეზიდენტულ ქვეყნებში თავი აარიდონ გადასახადებს.

ამ მიზნით, ეთგო რამდენიმე კრიტერიუმს გამოყოფს, რომელთა შორის მთავარია ყოველგვარი ინფორმაციის გაცვლის აუცილებლობა, საფინანსო სექტორის გამჭვირვალობა და სხვ.

არაკეთილსინდისიერი საგადასახადო კონკურენციის თაობაზე ოფშორული იურისდიქციების მიმართ წაყენებული პრეტენზიების არსი იმაშია, რომ მათ მიერ დადგენილი ნულოვანი ან სიმბოლური საგადასახადო ტარიფებით ისინი ე.წ. „საგადასახადო დემპინგს“ ეწევიან და სხვა სახელმწიფოთა ფინანსური რესურსების „გადაქაჩვას“ ახდენენ. ამით კი ამ სახელმწიფოთა საგადასახადო ბაზას „ანგრევენ“ და ხელს უწყობენ გადასახადებისაგან თავის არიდებას.

მათ ოფშორული კომპანიები მაღალი საგადასახადო დაბეგვრის სახელმწიფოს „კმაყოფაზე მყოფებად“ მიაჩნიათ, რადგან ეროვნული სახელმწიფოს სოციალური სიკეთეებით სარგებლობენ და სანაცვლოდ თავიანთი საგადასახადო წვლილი არ შეაქვთ, ხოლო თვით ოფშორულ ცენტრებს მსოფლიო ეკონომიკის თავისებურ „სარჩენად“ თვლიან, რადგან სხვა ქვეყნებში შექმნილ სიმდიდრეს თავიანთი კეთილდღეობისათვის იყენებენ.

ოფშორული იურისდიქციების თვალთახედვიდან გამომდინარე, მოცემული სიტუაცია განსხვავებულად მოჩანს. ყოველ ქვეყანას თავისი უნიკალური პირობები აქვს: ერთნი მდიდარია ბუ-

ნებრივი რესურსებით, მეორენი – სამუშაო ძალითა, სხვები – მეცნიერული პოტენციალით, ნაყოფიერი ნიადაგით და ა.შ.

ოფშორული იურისდიქციების უმრავლესობისათვის უცხოელი ინვესტორების მიზიდვა თითქმის ერთადერთი საარსებო „ეროვნული რესურსია“ და ამისათვის ისინი ძალას არ იშურებენ – ინვესტორებისათვის აწესებენ მიმზიდველ გარემოს, ამცირებენ საგადასახადო ტარიფებს, ავითარებენ ინფრასტრუქტურას, კომუნიკაციას, ამარტივებენ კომპანიების რეგისტრაციას და ა.შ. და ა.შ.

და, ზუნებრივია, უცხო ინვესტორებისათვის ასეთი კეთილსაზურველი პირობების შექმნა არაკეთილსინდისიერ კონკურენციად არ მიაჩნიათ. ამიტომ ოფშორულ იურისდიქციებში ფინანსური ბიზნესის გადატანას ისევე კანონიერად თვლიან, როგორც წარმოების (კაპიტალის) გადატანას ერთი ქვეყნიდან მეორეში, რაც სრულიად მისაღებია თანამედროვე გლობალურ ეკონომიკურ სამყაროში.

მამასადამე, ამ შემთხვევაში ადგილი აქვს ორი სხვადასხვა ჯგუფის სახელმწიფოთა კანონიერი ინტერესების კონფლიქტს და არა „არაკეთილსინდისიერ“ საგადასახადო კონკურენციას.

მოცემული დავის თეორიული დასაბუთებისათვის შეიძლება მოვიშველიოთ „ლოკალური კონკურენციის“ კონცეფცია [9, 43], რომლის თანახმად სხვადასხვა ქვეყნები მობილური წარმოების ფაქტორების, უპირველესად, ინტელექტუალური კაპიტალის, ტექნოლოგიებისა და ფინანსების მიზიდვაში ერთმანეთის კონკურენტები არიან. დასახული მიზნის მისაღწევად, ისინი, ძირითადად, საგადასახადო პოლიტიკასა და განვითარებულ ინფრასტრუქტურას იყენებენ.

მამასადამე, ლოკალური კონკურენციის კონცეფციის თანახმად, იმ მცირე სახელმწიფოებისათვის, რომლებსაც არა აქვთ მდიდარი ბუნებრივი რესურსები, განვითარებული საწარმოო და კომუნიკაციური ინფრასტრუქტურა, საკმარისი ადამიანისეული რესურსები და წარმოების სხვა აუცილებელი ფაქტორები, ოფშორული იურისდიქციების არსებობა სრულიად კანონზომიერია და დასაბუთებული.

ამიტომ, ჩვენი აზრით, განვითარებული ქვეყნების მხრიდან მათი დადანაშაულება „საგადასახადო დემპინგის“ გატარებაში, მთლად დასაბუთებულად არ მიგვაჩნია, რადგან მაღალი საგადასახადო ტვირთის პირობებშიც კი, კაპიტალი (რა თქმა უნდა, თუ მისი წარმოშობა კანონიერია) ეროვნული ქვეყნიდან არ „გაიქცევა“, თუ მას თავის ქვეყანაში ექნება ადეკვატური ინფრასტრუქტურა, ეკონომიკური და პოლიტიკური სტაბილურობა და აუცილებელი შრომითი რესურსები.

ეთგო-ს ექსპერტები მტრულად არიან განწყობილი ე. წ. საბანკო საიდუმლოების მიმართ, რაც

სამთავრობო დაწესებულებებს საბანკო ოპერაციების ხელმისაწვდომობას უზღუდავს. აღნიშნული კი ზოგიერთ გადახდელს საშუალებას აძლევს თავი აარიდოს გადახდებს და არაკანონიერი ფინანსური ოპერაციები განახორციელოს.

ეს პრობლემა განსაკუთრებით მწვავეა გლობალური ეკონომიკის პირობებში, როცა გადასახადის კორპორატიული თუ ინდივიდუალური გადახდებები საერთაშორისო ბიზნესს "საზღვრების გარეშე" ახორციელებენ. მაგრამ, მსოფლიოში ერთ-ერთი ავტორიტეტული საერთაშორისო ორგანიზაციის ასეთმა მკაცრმა პოზიციამ როგორც ზოგიერთი განვითარებული (მაგ., აშშ, შვეიცარია, ლუქსემბურგი), ისე განვითარებადი ქვეყნების მხრიდან სრული მხარდაჭერა ჯერ კიდევ მაინც ვერ ჰპოვა.

მოწინააღმდეგეთა აზრით, ეთგო ოფშორული ცენტრების წინააღმდეგოდ მიმართულ ღონისძიებებს სამართლიანი საერთაშორისო სტანდარტების დადგენის მცდელობას უწოდებს, მისი ასეთი ქმედება შეიძლება შეფასდეს, როგორც სუვერენული სახელმწიფოების საშინაო საქმეებში ჩარევა, რადგან საგადასახადო პოლიტიკის ფორმირება და საგადასახადო, კორპორატიული და საბანკო კანონმდებლობის მიღება, სახელმწიფოს განსაკუთრებულ პრეროგატივას მიეკუთვნება.

ამიტომ, 2001 წელს შეიქმნა სა-ერთაშორისო ორგანიზაცია „გადასახადებისა და ინვესტიციების შესახებ“, რომელიც 17 მცირე და განვითარებად სახელმწიფოს (ტერიტორიას) აერთიანებს.³ ამ ორგანიზაციის მიზანია ეთგოს ინიციატივების საწინააღმდეგო ქმედება.

ამასთან, აქცენტი გაკეთდა იმაზე, რომ ეთგო „ორმაგი სტანდარტებით“ მოქმედებს, კერძოდ, სხვებისაგან ითხოვს იმას, რასაც ამ ორგანიზაციაში შემავალი სახელმწიფოები საკუთრივ არ ასრულებენ. მაგ., სრულიად სამართლიანად და ღიად მიანიშნებენ, რომ პორტუგალიას თავისი ოფშორული იურისდიქცია აქვს კუნძულ მადეირაზე და თუ მის მიმართაც არ იქნება ანალოგიური მკაცრი ზომები გატარებული, უცხოური კაპიტალი აუცილებლად კუნძულ მადეირაზე გადაინაცვლებს, რაც მცირე სახელმწიფოების ხარჯზე „ღარიბ“ „ელიტურ კლუბს“ კიდევ უფრო გაამდიდრებს. გარდა ამისა, ზოგიერთმა ოფშორულმა

იურისდიქციამ ეთგო-თან თანამშრომლობის სურვილი საჯაროდ გამოთქვა, რითაც განვითარებულ ქვეყნებს ოფიციალურად მიანიშნა, რომ არა მარტო ოფშორული იურისდიქციები, არამედ ეთგოს ყველა წევრი ქვეყანა ვალდებული უნდა იყოს დაიცვას ოფშორული იურისდიქციების მიმართ შემუშავებული სტანდარტები.

ასეთ პირობებში, ეთგო-მ მეტად მოქნილი მიდგომა გამოიჩინა. მან საგადასახადო თავშესაფრის განსაზღვრისათვის საწყისი პირობები რამდენადმე შეარბილა, ნულოვანი ან მცირე საგადასახადო ტარიფის არსებობა დასაშვებად მიიჩნია და ძირითადი მოთხოვნა ოფშორულ იურისდიქციაში საქმიანობის გამჭვირვალობაზე და ინფორმაციის გაცვლაზე გადაიტანა.

ბ) დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების ლეგალიზაციასთან („გათეთრებასთან“) ბრძოლის საერთაშორისო ორგანიზაცია (FATF)

გარდა არაკეთილსინდისიერი საგადასახადო კონკურენციისა, ოფშორული ცენტრების წინაშე ძალზე აქტიურად დგას მეორე და არანაკლებად მძიმე ბრალდება – არაკანონიერი შემოსავლების ლეგალიზაცია და დანაშაულებრივი, უპირველესად, ტერორისტული საქმიანობის დაფინანსება.

1989 წელს „შავი“ ფულის „გათეთრების“ აღსაკვეთად, „დიდი შვიდეულის“ ქვეყნების ინიციატივით, ეთგოს ჩარჩოებში, ქ. პარიზში, მსოფლიოს 26 ქვეყანამ (აქედან, 18 ევროპული სახელმწიფო) დანაშაულებრივი გზით მიღებული შემოსავლების ლეგალიზაციასთან („გათეთრებასთან“) ბრძოლის საერთაშორისო ორგანიზაცია (FATF) დააფუძნა. FATF-ი არის სამთავრობათაშორისი დამოუკიდებელი ორგანიზაცია, რომლის მიზანია მსოფლიოს ამ გლობალური პრობლემის („შავი“ ფულის ლეგალიზაციის) დასაძლევად რეკომენდაციების შემუშავება.

დღეისათვის ამ ორგანიზაციის წევრია 31 სახელმწიფო, ევროკომისია და რამდენიმე რეგიონული ჯგუფი, მათ შორის, აზია-წყნარი ოკეანის, კარიბის ზღვის, სამხრეთ-აღმოსავლეთ აფრიკის, სპარსეთის ყურის ქვეყნების თანამშრომლობის საბჭო, სამხრეთ ამერიკის ქვეყნების ფულის „გათეთრების“ საწინააღმდეგო ჯგუფები და ევროსაბჭოს სპეციალური კომიტეტი.

შექმნის დღიდან FATF-ი „შავი“ ფულის „გათეთრების“ ბრძოლის საქმეში მსოფლიო ლიდერია, რომლის სამუშაო სფეროა ფინანსური ოპერაციების ფართო წრე. ორგანიზაციის წევრთა შეხვედრები ყოველწლიურად ტარდება და „შავი“ ფულის „გათეთრების“ აღსაკვეთად კონკრეტული რეკომენდაციებიც მუშავდება.

3 ორგანიზაციის წევრია: ევროპიდან: კუნძული მენი; კარიბის აუზის რეგიონიდან: ანგილია, ანტიგუა და ბარბუდა, ბაჰამის კუნძულები, ბარბადოსი, ბელიზი, ბრიტანეთის ვირჯინიის კუნძულები, კაიმანის კუნძულები, სენტ-კიტსი და ნევისი, სენტ-ლუსია, სენტ-ვისენტე და გრენადინი, ტერქისისა და კაიკოსის კუნძულები; ლათინური ამერიკიდან: პანამა; წყნარი ოკეანის რეგიონიდან: კუკის კუნძულები, სამოა, ვანუატუ; აზიიდან: მალაიზია.

2001 წლიდან FATF-მა ყურადღება განსაკუთრებით გააძლიერა საერთაშორისო ტერორიზმის დაფინანსების საკითხზე. ამ მიზნით მან არაკანონიერი გზით მიღებული შემოსავლების ლეგალიზაციის წინააღმდეგ შეიმუშავა ცნობილი „ორმოცი რეკომენდაცია“, რომლებმაც შემდეგში ამ სფეროში საერთაშორისო სტანდარტების სახე მიიღო.

FATF-ის რეკომენდაციები სამ ჯგუფშია გაერთიანებული:

1. **რეკომენდაციები ეროვნული სამართლის ფორმირების შესახებ.** ეფუძნება, რა გაეროს კონვენციებს „ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული ნივთიერებების უკანონო ბრუნვის შესახებ“ (1988, ვენა, ავსტრია), ასევე „საერთაშორისო ორგანიზებული დამნაშავეობის საწინააღმდეგო ქმედებას“ (2000, პალერმო, იტალია), რეკომენდებულია ფულის „გათეთრება“ მიიჩნიონ სისხლის სამართლებრივ დანაშაულად, ხოლო კანონმდებლობაში გაითვალისწინონ არაკანონიერი გზით მიღებული საკუთრების კონფისკაცია და სხვ.;
2. **რეკომენდაციები საფინანსო სისტემის ფორმირების შესახებ.** რეკომენდებულია საფინანსო ორგანოების მიმართ გარკვეული მოთხოვნების წაყენება მათი კლიენტების იდენტიფიკაციის თაობაზე (ბანკებმა უნდა დაიცვან პრინციპი – „იცოდეთ შენი კლიენტი“, ანუ „იცოდეთ შენი ჭეშმარიტი ბენეფიციარის ანგარიში“). ბანკებსა და სხვა საფინანსო დაწესებულებებს მიეთითათ გაამკაცრონ მოთხოვნები ტრანსაქციების ჩანაწერების შენახვასთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, ბანკები ვალდებული არიან ხელისუფლების ორგანოებს დაუყოვნებლივ მიაწოდონ ინფორმაცია საექსპოზიციო, განსაკუთრებით, მსხვილი ფინანსური ოპერაციების შესახებ და სხვ.;
3. **რეკომენდაციები საერთაშორისო თანამშრომლობის შესახებ.** ეს რეკომენდაციები მოიცავს ინფორმაციების გაცვლას, ფულის „გათეთრებასთან“ დაკავშირებულ საქმეთა ერთობლივ გამოძიებას, ასევე „გათეთრებული“ კაპიტალის კონფისკაციას და დამნაშავე პირების ეროვნულ სახელმწიფოზე გადაცემას.

მოცემული რეკომენდაციები მრავალმა საერთაშორისო ორგანიზაციამ სამოქმედოდ მიიღო. FATF-ის მტკიცებით, რეკომენდაციები მარტივია, არ იწვევს კანონიერი გარიგების მონაწილეთა თავისუფლების მუქარას და არ აფერხებს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას. ამიტომ მის შესრულებას ყურადღება უნდა მიაქციონ როგორც ოფშორულმა, ისე ონშორულმა ქვეყნებმა [10].

როგორც ვხედავთ, ამ რეკომენდაციებში გასატარებელ ღონისძიებათა ძირითადი პრინცი-

პებია მოცემული. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ერთი საკითხი – ორმხრივი კონტროლის მექანიზმი ამ რეკომენდაციების შესრულების მონიტორინგი (ინფორმაციის შეგროვება, ანალიზი და მოკვლევა).

თუმცა, ფინანსური მონიტორინგის სისტემის ორგანიზაციისათვის საჭიროა საკანონმდებლო ნორმატიული ბაზის სრულყოფა და სათანადო ორგანიზაციულ-ტექნიკური სამუშაოების ჩატარება.

ფინანსური მონიტორინგის მიზნით, FATF-ის წევრი-ქვეყნები ყოველწლიურ თვითშეფასებას ახორციელებენ, ხოლო მეორე მხრივ, ყველა ქვეყანა ადგილზე მოწმდება.

რევიზიას ქვემდებარება:

1. ეროვნული კანონმდებლობით ტერორისტული ქმედებების, ტერორისტული ორგანიზაციებისა და თვით ტერორიზმის დაფინანსების სისხლის სამართლებრივი დევნა;
2. საფინანსო ორგანიზაციების მიერ საექსპოზიციო საფინანსო ოპერაციათა შერჩევისას ინფორმაციის კომპეტენტურ ორგანოებზე გადაცემა;
3. FATF-ის რეკომენდაციების გასატარებლად, საკანონმდებლო წესით, საბანკო ინსტიტუტებში ფულადი ოპერაციების კონტროლი და სხვ.

FATF-მა ის არაკონტაქტური ქვეყნებიც (ე.წ. „შავი სია“) განსაზღვრა, რომლებიც მასთან არ თანამშრომლობენ და „შავი“ ფულის „გათეთრების“ პოტენციურ ცენტრებად რჩებიან. ამ ღონისძიებამ რიგ ქვეყნებში შეიძლება ფინანსური საქმიანობა მკაცრ ჩარჩოებში მოაქციოს (ბლოკირება), უცხოური ინვესტიციები შეზღუდოს და საერთაშორისო ეკონომიკური საქმიანობისათვის სხვა არასასურველი ბარიერები შექმნას.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ „შავი სიის“ ქვეყნების აბსოლუტური უმრავლესობა ოფშორული იურისდიქცია იყო.

ჩვენი აზრით, ყურადღებას მოითხოვს ოფშორული კომპანიებისა და კაპიტალის „გათეთრებას“ შორის არსებული ურთიერთობის საკითხი. არც FATF-ის რეკომენდაციებში და არც მის კრიტერიუმებში, რომლებითაც „არათანამშრომლობადი“ ქვეყნები განისაზღვრა, ერთი სიტყვაც არაა თქმული საგადასახადო დაბეგვრის რეჟიმის შესახებ. გადასახადების გადახდისაგან გათავისუფლება არც კომპანიას და არც ფიზიკურ პირს სისხლის სამართლებრივ დამნაშავე სუბიექტად არ აქცევს. მოცემულ შემთხვევაში გაცილებით მნიშვნელოვანია საიდუმლოების დაცვის ის რეჟიმი, რომელსაც ესა თუ ის იურისდიქცია სთავაზობს საზოგადოებას. რეალურად კი ინფორმაციის საიდუმლოებას იცავენ არა მარტო ოფშორები, არამედ სხვებიც (მაგალითად, შვეიცარია).

ამასთან ერთად, აუცილებელია აღინიშნოს, რომ FATF-ის რეკომენდაციების განუხრელი შეს-

რულებაც კი არ გამორიცხავს კაპიტალის „გათეთრების“ შესაძლებლობას, თუმცა, სახელმწიფოებისათვის რისკის ხარისხს ამცირებს და დამნაშავეს მიერ მის შესრულებას მნიშვნელოვნად ართულებს. სწორედ ამიტომ, აზრს მოკლებული არ არის ის მოსაზრება, რომ კრიმინალური კაპიტალის დიდი ნაწილი არა ოფშორული იურისდიქციების, არამედ ლონდონის, ნიუ-იორკისა და მსოფლიოს სხვა მსხვილი ფინანსური ცენტრების დახმარებით „თეთრდება“.

მეორე მხრივ, ეჭვს გარეშეა, რომ ოფშორული იურისდიქციებში შექმნილი პირობები დანაშაულის ჩადენის შესაძლებლობას აიოლებს. გარდა ამისა, ოფშორული იურისდიქციები გამოიყენება ფიქტიური ფინანსური დოკუმენტების შესადგენად, არაკანონიერი მეწარმეობისათვის კანონიერი სახის მისაცემად და სხვ. [11].

აღნიშნული კარგად ესმით იმ ქვეყნებს, რომლებიც „შავ სიაში“ მოხვდნენ. თუმცა, „შავი“ ფულის „გათეთრების“ პრობლემა მრავალ ქვეყანაში არსებობს. საყურადღებოა ის, რომ ზემოაღნიშნული რეკომენდაციების გათვალისწინებით, ქვეყნების უმრავლესობამ რიგი ღონისძიებები უკვე განახორციელა (ბუნებრივია, არავის სურს „შავ“ სიაში მოხვედრა ან დარჩენა). კერძოდ: გამოკვეთა „შავი“ ფულის „გათეთრების“ გამოაშკარავების მეთოდები (მაგ., ზოგიერთმა ქვეყანამ, სახელდობრ, გერმანიამ, იტალიამ, ლიტვამ, ლატვიამ, დანიამ და სხვებმა, სავალდებულო კონტროლს დაქვემდებარებულ საბანკო ოპერაციებზე ლიმიტები დააწესა); შეიმუშავა საკანონმდებლო ბაზა და მექანიზმები; შეუერთდა გაეროს 1988 წლის კონვენციას „ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული ნივთიერებების უკანონო ბრუნვის შესახებ“ და ევროსაზღვოს კონვენციას ფულის „გათეთრების“, დანაშაულებრივი საქმიანობის შედეგად მოპოვებული შემოსავლების მოძიების, ამოღებისა და კონფისკაციის შესახებ“ (1990, სტრასბურგი, საფრანგეთი) და მოახდინა მათი რატიფიცირება; შექმნა სპეციალური მაკონტროლებელი ორგანოები და სხვ.

საქართველომ ნაწილობრივ შეასრულა ევროსაზღვოსგან აღებული ვალდებულება, კერძოდ, ქვეყნის პარლამენტის 2004 წლის 17 თებერვლის დადგენილებით შეუერთდა ევროსაზღვოს 1990 წლის სტრასბურგის კონვენციას „ფულის გათეთრების, დანაშაულებრივი საქმიანობის შედეგად მოპოვებული შემოსავლების მოძიების, ამოღებისა და კონფისკაციის შესახებ“, საქართველოს პრეზიდენტის 2002 წლის 7 აპრილის №395 განკარგულებით შეიქმნა უწყებათაშორისი საკოორდინაციო კომისია და სხვ. [12, 634-635].

თუმცა, ამ მხრივ, მომავალში გასაკეთებელი კიდევ ბევრია.

საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ საერთაშორისო ტერორიზმი შეიძლება დაფინანსდეს როგორც კრიმინალური წარმოშობის, ისე კანონიერი გზით მიღებული შემოსავლებით (სახელმწიფო და კერძო შემოწირულობები, სამეწარმეო საქმიანობა. ზოგიერთები აღნიშნავენ ისეთ შემოსავლებსაც, რომელიც ახლო აღმოსავლეთის ნავთობმომპოვებელი ქვეყნებიდან გროვდება).

სწორედ ამიტომ FATF-მა გააფართოვა თავისი საქმიანობისა და მონიტორინგის სფერო. მან შეიმუშავა საერთაშორისო ტერორიზმის დაფინანსების საწინააღმდეგო რეკომენდაციებიც, რაც „შავი“ ფულის „გათეთრების“ რეკომენდაციების მსგავსია და ძირითადად გულისხმობს:

1. გაეროს შესაბამისი კონვენციების რატიფიკაციას;
2. ტერორიზმის დაფინანსების სისხლის სამართლებრივ დანაშაულში ჩართვას;
3. ტერორისტების საბანკო ანგარიშების გაყინვას და საკუთრების კონფისკაციას (ჩამორთმევას);
4. საეჭვო ოპერაციების სამართალდამცავ ორგანოებზე შეტყობინებას;
5. საერთაშორისო თანამშრომლობას;
6. კონტროლს არასაბანკო ფულადი გადარიცხვების სისტემაზე;
7. კონტროლს საბანკო ფულადი გადარიცხვების სისტემაზე;
8. კონტროლს არაკომერციული ორგანიზაციების საქმიანობაზე.

საჭიროა აღინიშნოს, FATF-ის რეკომენდაციები წარმატებით ერწყმის ეთგო-ს ღონისძიებებს. სახელდობრ, თუ ეთგო აქცენტს აკეთებს ოფშორების გამოყენებით საგადასახადო ოპტიმიზაციაზე, FATF აღნიშნულ მოთხოვნებს კიდევ უმატებს ფინანსური ოპერაციების გამჭვირვალობას. მთლიანობაში ამ ორი ორგანიზაციის მიერ შესაძლებელი ხდება ოფშორული ბიზნესის წარმოშობის მიზეზების ახსნა – საქმიანობის კონფიდენციალურობის უზრუნველყოფა და გადასახადების გადახდის დაზოგვით ხარჯების მინიმიზაცია.

გ) ფინანსური სტაბილურობის ფორუმი

ოფშორული ბიზნესისადმი ყურადღებას იჩენს „ფინანსური სტაბილურობის ფორუმიც“, რომელიც აზიური კრიზისის შემდეგ (1998 წ.) 1999 წელს შეიქმნა „დიდი შვიდეული“ ქვეყნების ფინანსთა მინისტრებისა და ცენტრალური ბანკების ხელმძღვანელების მიერ.

ფინანსური სტაბილურობის ფორუმის ამოცანებია მსოფლიო მასშტაბით ფინანსური ნაკადების მოძრაობის შესწავლა, საერთაშორისო ფინანსური სტაბილურობის განმტკიცება, ფინანსური საშუალებების უკონტროლო გადანაწილების წინააღ-

დეგ სათანადო მეთოდების შემუშავება და ოფ-შორული ცენტრების „შავი სიების“ გამოქვეყნება.

ფინანსური სტაბილურობის ფორუმმა ოფშორული ფინანსური ცენტრები (ქვეყნები, ტერიტორიები) სამ ჯგუფად დაყო:

1. ქვეყნები და ტერიტორიები, რომლებსაც აქვთ ფინანსური ზედამხედველობისათვის აუცილებელი საკანონმდებლო ბაზა, კარგი ინფრასტრუქტურა, სათანადო რესურსები და კომპანიების მართვის დიდი გამოცდილება. ასეთებია: ლუქსემბურგი, შვეიცარია, ირლანდია და ჰონკონგი, ასევე კუნძულები: გერნზი, ჯერზი და მენი;
2. ქვეყნები და ტერიტორიები, რომლებსაც ინფრასტრუქტურა და საკანონმდებლო უზრუნველყოფა შედარებით მოსაწესრიგებელი აქვთ, თუმცა, ამა თუ იმ ხარისხით ჩამორჩებიან პირველი ჯგუფის ქვეყნებს. ასეთებია: ანდორა, ბახრეინი, ბარბადოსი, გიბრალტარი, მალტა და მონაკო;
3. ქვეყნები და ტერიტორიები, რომელთა ინფრასტრუქტურა და საკანონმდებლო ბაზა სერიოზულ სრულყოფას საჭიროებს. ასეთებია: არუბა, ბაჰამის კუნძულები, ბრიტანეთის ვირჯინიის კუნძულები, კაიმანის კუნძულები, კუკის კუნძული, კვიპროსი, ლიხტენშტაინი, პანამა, სეიშელის კუნძულები, ვანუატუ და სხვ.

ქვეყნების ამგვარი დაყოფით ფინანსური სტაბილურობის ფორუმი ცდილობს აჩვენოს, რომ ოფშორული ცენტრები როგორც ასეთი, არაა „ბოროტება“. ისინი საშიშნი მამინ ხდებიან, როცა ბიზნესის წარმართვის მიღებულ საერთაშორისო წესებს არღვევენ.

ოფშორული ცენტრების ანალიზისათვის ფინანსური სტაბილურობის ფორუმი შემდეგ კრიტერიუმების არსებობას გამოყოფს:

1. სამართლებრივი ინფრასტრუქტურა;
2. ფინანსური ზედამხედველობა და მისთვის აუცილებელი რესურსების არსებობა;
3. ინფორმაციის გაცვლის სფეროში სხვა ქვეყნებთან თანამშრომლობა.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შესაძლებელია ასეთი დასკვნის გაკეთება: ფინანსური სტაბილურობის ფორუმის გაძლიერებული ყურადღება უმთავრესად მესამე ჯგუფის ქვეყნებისადმი მიმართული.

დ) სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციები

ანტიოფშორულ პოლიტიკას აქტიურად ეწევა ევროკავშირი. ევროკომისიის ჩარჩოებში შექმნილია განსაკუთრებული სტატუსისა და დამოუკიდებლობის მქონე „თაღლითობის წინააღმდეგ ბრძოლის ევროპული ორგანიზაცია“. იგი ფლობს

ვართო უფლებებს სამოქალაქო-სამართლებრივი დარღვევების გამოკვლევის სფეროში. ორგანიზაცია ყურადღებას ორ ასპექტზე ამახვილებს: ინფორმაციის გაცვლა და გადასახადების გადახდა.

გასული საუკუნის 80-ანი წლებიდან გაერო სისტემატურად იკვლევს ორგანიზებული ხასიათის ფინანსურ დანაშაულებებს. ამ საკითხზე მიღებულია რიგი კონვენციები,⁴ დეკლარაციები და რეზოლუციები. მრავალმა საერთაშორისო გაერთიანებამ, კერძოდ, ევროკავშირმა და ამერიკულ სახელმწიფოთა ორგანიზაციამ თავიანთი წევრი-ქვეყნებისათვის კაპიტალის „გათეთრების“ საწინააღმდეგო სტანდარტები შეიმუშავეს.

აღსანიშნავია ისიც, რომ 1975 წელს საბანკო კონტროლის გამკაცრების მიზნით შეიქმნა ბაზელის (შვეიცარია) კომიტეტი, რომელმაც ამ სფეროში საერთაშორისო რეგულირების რამდენიმე პრინციპი შეიმუშავა.⁵

საერთაშორისო სავალუტო ფონდში არსებობს სპეციალური სტრუქტურა, რომელიც ოფშორული ბიზნესის საკითხებითაა დაინტერესებული. 2000 წლიდან საერთაშორისო სავალუტო ფონდმა დაიწყო ოფშორული ფინანსური ცენტრების რეგულირების გაძლიერებისა და გამჭვირვალობის პროგრამების რეალიზაცია.

საბაზრო ქვეყნის წესების ევროკავშირის კომიტეტის კომპეტენციაშია ევროკავშირის მმართველობით ორგანოებში იმ გადაწყვეტილებების (დადგენილებები, ინსტრუქციები) გამოვლენა, რომლებიც ევროპაში საგადასახადო ჰარმონიზაციის ტენდენციების საწინააღმდეგოდაა მიმართული.

მოცემულ საკითხში განსაკუთრებული ადგილი უკავია ინტერპოლს, რომელიც იკვლევს ფულის „გათეთრებასთან“ დაკავშირებულ სისხლის სამართლებრივ დანაშაულებებს [13].

მთლიანობაში, საბაზრო ეკონომიკის განვითარებული სახელმწიფოები თავიანთი რეზიდენტებისა და მსოფლიო ოფშორული ცენტრების ურთიერთობის მიმართ ნეგატიურად არიან განწყობილი.

4 გაეროს 1998 წლის ვენის კონვენცია „ნარკოტიკული საშუალებებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების არაკანონიერი ბრუნვის წინააღმდეგ“; 1999 წლის კონვენცია ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“; 2000 წლის კონვენცია ტრანსნაციონალური დანაშაულებების წინააღმდეგ“; 2003 წლის კონვენცია „კორუფციის წინააღმდეგ“ და სხვ.

5 ეს პრინციპებია: მაკონტროლებელ ორგანოებს შორის თანამშრომლობა და ინფორმაციის თავისუფალი გაცვლის აუცილებლობა როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის ფარგლებს გარეთ; ბაზრების კონტროლისა და გამჭვირვალობის ერთიანობის მიღწევა შესაბამისი ანგარიშგებათა და ოპერაციების ღიაობით; კონტროლის პროცესის მუდმივი მხარდაჭერა და სრულყოფა და სხვ.

ყობილი და ამ საკითხს როგორც სახელმწიფო ბიუჯეტში ფინანსების არ შეღწევისა და ქვეყნიდან კაპიტალის უკონტროლო გადინების ძირითად მიზეზად განიხილავენ. ამ პრაქტიკის ნეგატიური ეფექტის შემცირების მიზნით, ისინი შესაბამის კანონებს იღებენ, თავიანთი ქვეყნის საზღვრებიდან კაპიტალის გადინებაზე კონტროლს ამკაცრებენ და, გარკვეული ხარისხით, სხვადასხვა ოფშორული კომპანიების შესაძლებლობებსაც ზღუდავენ.

ჩვენი აზრით, ამ სფეროში განსაკუთრებით გამკაცრებული ღონისძიებების გატარება ნაკლებად ეფექტური იქნება და ოგი ზიანს მიაყენებს არა მარტო ოფშორული ცენტრებს, არამედ განვითარებულ ქვეყნებსა და მთლიანად საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობათა სისტემას.

ამასთან, საერთაშორისო ორგანიზაციების ერთ-ერთი ძირითად მოთხოვნად კვლავ რჩება ოფშორული ცენტრების მიერ კონფიდენციალურობის დონის რამდენადმე შემცირება. ამიტომ საერთაშორისო ფინანსური ორგანიზაციების დონეზე აუცილებელია ოფშორული ბიზნესის მონი-

ტორინგის ჩატარება. გარდა ამისა ამ ორგანიზაციის მიერ შემუშავებული რეკომენდაციები უნდა იყოს ოფშორული ცენტრების პრობლემების გადაწყვეტაზე ორიენტირებული და არა მარტო განვითარებული ქვეყნების ინტერესების სასარგებლოდ რეპრესიული ღონისძიებების გატარება.

განვითარებული ქვეყნებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების აკრძალვებისა და მუქარების მიუხედავად, ალბათ, ოფშორული ბიზნესი უახლოეს მომავალში კიდევ უფრო განვითარდება. აღნიშნულს ადასტურებს ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა რიგ ქვეყნებში საგადასახადო რეჟიმის გამკაცრება, ეკონომიკის გლობალიზაცია, ინფორმაციული ტექნოლოგიების პროგრესი და სხვ.

ამგვარად, ოფშორული ბიზნესის განვითარებაში გაამწვავა ის პრობლემები, რომლებიც გლობალიზაციამ მსოფლიო თანამეგობრობის წინაშე დააყენა.

ზემოთქმულის შეჯამებით, შეიძლება დავასკვნათ, რომ საერთაშორისო ოფშორული კანონმდებლობა ძირითადად ოთხი მიმართულებით განვითარდება (იხ. ცხრილი 1.).

ცხრილი 1. ოფშორული კანონმდებლობის განვითარების ძირითადი ტენდენციები

ტენდენციები	შედეგები
საბანკო საიდუმლოების შესუსტება	თითქმის ყველა ოფშორმა მიიღო FATF-ის რეკომენდაციების შესაბამისი კანონმდებლობა, რომელიც ღიაობას უზრუნველყოფს
კორპორატიული სტრუქტურების გამჭვირვალობის გაძლიერება	ინფორმაციები თანდათან უფრო გამჭვირვალე ხდება
ინფორმაციების გაცვლა	ოფშორებმა დაიწყეს ინფორმაციების გაცვლა, უპირველესად, აშშ-თან, ევროკავშირთან და ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის სხვა ქვეყნებთან
ოფშორების „დამლუპველი“ საქმიანობის წინააღმდეგობა	ის ოფშორები, რომლებიც თანამედროვე მოთხოვნებს არ დააკმაყოფილებენ, პრაქტიკულად დაკარგავენ „კონკურენტუნარიანობას“

ოფშორული ბიზნესის წინააღმდეგობები და განვითარების პერსპექტივები

ოფშორული ბიზნესის განვითარება ორი ურთიერთსაპირისპირო გლობალური ტენდენციის ჩარჩოში ყალიბდება. ერთი მხრივ, ოფშორული ბიზნესის აქტიურობის ზრდა, და მეორე, ამ ზრდის შესაჩერებლად განვითარებული ქვეყნებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მცდელობათა გაძლიერება.

ამ ტენდენციების ძირითადი ფაქტორებია:

- ოფშორული ცენტრების მეშვეობით კაპიტალის გადაადგილებასთან დაკავშირებული პროცესების ინტენსიფიკაცია;

- კაპიტალის თავმოყრის ადგილად ოფშორული ცენტრების აქტიურად გამოყენება;
- ბიზნესის წარმართვის ოპტიმიზაციაში ოფშორული ცენტრების როლის გაძლიერება;
- ოფშორულ ბიზნესთან დაკავშირებული ნეგატიური მოვლენები.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ საქონელი და მომსახურება, რომელიც უშუალოდ ოფშორულ ცენტრებში ან ოფშორული მექანიზმებისა და სტრუქტურების გამოყენებით იწარმოება, განვითარებულ ქვეყნებში თავის ანალოგებთან შედარებით გაცილებით იაფია და, როგორც წესი, ხარისხობრივი მაჩვენებლებით თითქმის არ ჩამორჩება მას.

ოფშორული ბიზნესის მნიშვნელობა განვითარებადი ქვეყნებისათვის არაერთმნიშვნელოვანია.

ამ მიმართებით შეიძლება გამოიყოს შემდეგი ჯგუფის ქვეყნები:

ა) განვითარებადი ქვეყნები, რომლებიც არ არიან ოფშორული ცენტრები;

ბ) განვითარებადი ქვეყნები, რომლებიც არიან ოფშორული ცენტრები.

იმ განვითარებადი ქვეყნების უმრავლესობისათვის, რომლებიც არ არიან ოფშორული ცენტრები, ოფშორული კომპანია ფინანსური შუამავლებისა და ფინანსურ-საინვესტიციო აქტიურობის კატალიზატორის როლს ასრულებს. ამასთან, პოზიტიურ როლთან ერთად, ოფშორული კომპანიის საქმიანობას მათთვის წეგატიური როლის შესრულებაც შეუძლია, კერძოდ, კაპიტალის უცხოეთში გატანა.

მაგრამ, იმ განვითარებული ქვეყნებისათვის, რომლებიც ოფშორული ცენტრებია, ოფშორული ბიზნესი მათი ეკონომიკური სისტემისათვის სასიცოცხლოდ აუცილებელია.

ამ ქვეყნების ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებ-

ლები ოფშორული სექტორის საქმიანობას ეფუძნება, ანუ ეკონომიკური ზრდა ძირითადად ოფშორული კომპანიებისა და მასთან დაკავშირებული დარგების განვითარებით მიიღწევა. ამასთან, სხვა

დარგების, მაგ., სოფლის მეურნეობის მნიშვნელობა არც ისე დიდია, ხოლო მრეწველობა, ხშირად, არ არსებობს. იმავდროულად, ინტენსიური ზრდა შეიმჩნევა საბანკო და სადაზღვევო სფეროებში, გემთმფლობელობაში, საზღვაო გადაზიდვებში, ტურიზმსა და სასტუმრო ბიზნესში.

ოფშორული საქმიანობიდან მიღებული შემოსავლები ოფშორული ცენტრების ბიუჯეტში გაითვალისწინება. ამიტომ ოფშორული ცენტრების მთავრობა აქცენტს ოფშორული საქმიანობიდან მიღებულ სტაბილურ შემოსავლებზე აკეთებს.

გარდა ამისა, ოფშორული ცენტრის განვითარება ამ ქვეყნების ტექნიკური და ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის სრულყოფას იწვევს. სწორედ აღნიშნულის გამო, თანამედროვე ოფშორულ ცენტრებში ძალიან მაღალია მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობა ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით (იხ. ცხრილი 2), ასევე მობილური ტელეფონიზაციისა და კომპიუტერიზაციის დონე, ინტერნეტის მომხმარებელთა და პროვაიდერების რაოდენობა. როგორც წესი, ამ ქვეყნებს აქვთ თანამედროვე აეროპორტები და საზღვაო პორტები, მაღალტექნოლოგიური სატრანსპორტო და საფინანსო-საბანკო ინფრასტრუქტურა.

ცხრილი 2. მსოფლიოს 20 მოწინავე ქვეყანა ერთ სულზე გაანგარიშებით მშპ-ის მოცულობის მიხედვით (2007, ათასი აშშ დოლარი)

რეიტინგი	ოფშორული იურისდიქცია	მშპ 1 სულ მოსახლეზე	რეიტინგი	ოფშორული იურისდიქცია	მშპ 1 სულ მოსახლეზე
1	ლუქსემბურგი	80,4	11	კუნძ. გერნზი	44,6
2	კატარი	75,9	12	კვკატ. გვინეა	44,1
3	ბერმუდის კუნძულები	69,9	13	კაიმანის კუნძულები	43,8
4	კუნძ. ჯერნზი	57,0	14	ჰონკონგი	42,0
5	ნორვეგია	55,6	15	შვეიცარია	39,8
6	კუვეიტი	53,3	16	ისლანდია	39,4
7	არაბ. გაერთ. სამეფოები	55,2	17	ავსტრია	39,0
8	სინგაპური	48,9	18	ანდორა	38,8
9	აშშ	46,0	19	ნიდერლანდი	38,6
10	ირლანდია	45,6	20	ვირჯინიის კუნძ-ბი(ბრიტ.)	38,5

წყარო: The World Fact Book. 2008.

(<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html>)

საყურადღებოა ისიც, რომ მრავალი ოფშორული ცენტრი გამოირჩევა ისეთი კომპლექსური მაჩვენებლის მაღალი დონით, როგორიცაა ადამიანისეული განვითარების ინდექსი (რომელიც მოიცავს ადამიანის სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობას, საზოგადოების ინტელექტუალურ პოტენციალს და მოსახლეობის ერთ სულზე მშპ-ის მოცულობის რეალურ სიდიდეს). ადამიანისეული განვითარების ინდექსით მსოფლიოს ლიდერების ჯგუფშია 15 ოფშორული იურისდიქცია. კერძოდ, სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა ჰონკონგში შეადგენს 81,7 წელს, გიბრალტარში - 79,9 წელს, მალტაში - 79,2 წელს, ვირჯინიის კუნძულებზე (აშშ) - 79,1 წელს და ა.შ. [2, 149].

ამგვარად, ოფშორულმა ცენტრებმა თავიანთი ეკონომიკური განვითარების მიმართულებების ორიენტაცია შეცვალეს - გააძლიერეს საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება - საქმიანი მომსახურების სექტორი დაჩქარებული ტემპებით განავითარეს. გარდა ამისა, ოფშორული ინდუსტრიის განვითარებამ ქვეყნებს შრომის საერთაშორისო დანაწილების ეფექტურად გამოყენების საშუალება მისცა, ეკონომიკის სხვა დარგების განვითარებას შეუწყო ხელი, მოსახლეობის მატერიალური კეთილდღეობის დონე ამაღლა.

თუმცა, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ოფშორულ ცენტრებში ჯერ კიდევ დიდი ოდენობის საეჭვო წარმოშობის კაპიტალი მოძრაობს, რაზეც სამართლიანად ამახვილებენ ყურადღებას განვითარებული ქვეყნები და საერთაშორისო ორგანიზაციები და აგრძელებენ ოფშორული ბიზნესის რეგულირების გამკაცრების პოლიტიკას.

ეროვნული ინტერესების დაცვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პირობაა სახელმწიფოს საგადასახადო და სამართალდამცავი ორგანოების ინფორმირებულობა. მაგ., თითქმის ყველა ოფშორულ ცენტრში არსებობს სპეციალური მოთხოვნა ოფშორული კომპანიების სახელწოდების მიმართ. კერძოდ, ხელისუფლების სპეციალური ნებართვის გარეშე არ შეიძლება კომპანიის დასახელებაში ისეთი სიტყვების ჩართვა, როგორიცაა Bank, Royal, Insurance, University, College, Institute და ა.შ.

აღნიშნულით ოფშორული კომპანიის საქმიანობის ძირითადი სფერო განისაზღვრება და საგადასახადო და სამართალდამცავი ორგანოების ყურადღებაც უფრო მახვილდება.

თავიანთი ინტერესების დასაცავად განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნები ეკონომიკურ ღონისძიებებთან ერთად განმარტებით მუშაობასაც ეწევიან, რომ საქვეყნოდ ცნობილმა ადამიანებმა მაქსიმალურად თავი შეიკავონ ოფშორულ ბიზნესთან ურთიერთობაში.

გარდა ამისა, მრავალ განვითარებულ ქვეყანაში (განსაკუთრებით აშშ-ში) აქტიურად იყენებენ ისეთი პრევენციულ ღონისძიებებს, რომლებიც გადასახადის გადაუხდელობის შემთხვევაში სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობას ითვალისწინებენ [14, 73].

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სახელმწიფოსა და ოფშორული ბიზნესის კავშირუბრთობის შესახებ შეიძლება დავასკვნათ: დღეისათვის მსოფლიოში საკმაოდ დაგროვდა ოფშორული ბიზნესის რეგულირების როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი გამოცდილება. თუმცა, ყოველი ქვეყნისათვის რეგულირების კონკრეტული ფორმები უნდა დამუშავდეს და განხორციელდეს ამ ქვეყნის ეკონომიკური სიტუაციისა და ისეთი სოციალურ-სამართლებრივი ასპექტების გათვალისწინებით, როგორიცაა ეროვნული მენტალიტეტის თავისებურებები, კრიმინალური სიტუაცია, სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონე და სხვ.

ოფშორული ბიზნესის რეგულირების მსოფლიო პრაქტიკის ანალიზი საშუალებას გვაძლევს გამოვყოთ ის ძირითადი ტენდენციები, რომლებიც მომავალში გავლენას მოახდენენ ოფშორული ბიზნესის განვითარებაზე.

ჩვენი აზრით, აშშ და ევროკავშირის ქვეყნები საერთაშორისო ორგანიზაციების მეშვეობით კვლავაც შეეცდებიან აიძულონ არსებული ოფშორული ცენტრების მთავრობები კომპანიების რეგისტრაციასთან დაკავშირებით უფრო მკაცრი კანონები მიიღონ. კერძოდ, სავარაუდოა, რომ კომპანიებს სავალდებულო წესით მოეთხოვოთ ჰქონდეთ რეალური ადგილსამყოფელი, ოფისი, რეგისტრაციის ადგილზე ჰყავდეთ თანამშრომლები და სხვა, რაც ოფშორული სქემების გამოყენებას გარკვეულწილად გააძვირებს კიდევ.

ძირითადი ოფშორული ცენტრები იძულებული იქნებიან დაემორჩილონ განვითარებული ქვეყნების მოთხოვნებს და გაამკაცრონ რეგისტრაციის წესები და პროცედურები, შეამცირონ კონფიდენციალურობის დონე და მსოფლიო საზოგადოებისადმი უფრო გამჭვირვალე გახდნენ. თუმცა, იმავდროულად სავარაუდოა, რომ ოფშორული ცენტრები ოფშორული ბიზნესის განვითარების ახალ ფორმებსაც ამკარად შეიმუშავებენ.

არსებობს მყარი ალბათობა იმისა, რომ შემცირდება სხვაობა ადგილობრივი და არარეზიდენტული ბიზნესის დაბეგვრას შორის, რაც უფრო დაბალ საგადასახადო ტარიფებს წარმოშობს. ნებისმიერ შემთხვევაში ეს უკვე აღარ იქნება დაბეგვრის ნულოვანი დონე.

არაკანონიერი გზით მიღებული შემოსავლების "გათეთრების" წინააღმდეგ ბრძოლამ შეიძლება

კომპანიების მფლობელებისა და მათი დირექტორების კონფიდენციალურობის გაუქმებაც გამოიწვიოს.

კონფიდენციალურობის პირობები უნდა შეიცვალოს საბანკო ოპერაციების დროსაც. კერძოდ, სხვისი ანგარიშის ჩვენება უნდა შეიზღუდოს სამოქალაქო პირებისათვის, ხოლო საგადასახადო და სამართალდამცავი ორგანიზაციებისათვის კიდეც უფრო გამჭვირვალე გახდეს.

სავარაუდოა, რომ ჩამოთვლილი ღონისძიებები ოფშორული ბიზნესის სისტემაში სერიოზულ ცვლილებებს გამოიწვევს, რის გამოც შესაძლებელია

ლია დამუშავდეს ოფშორული ბიზნესის გადასახადებისაგან თავის არიდებისა და სახელმწიფოების მხრიდან კონტროლის სრულიად ახალი მიდგომები (კონცეფციები).

ექვს არ იწვევს, რომ ახალი ოფშორული სქემები არსებულზე უფრო რთული იქნება.

განვითარებული ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკის კვლევა გვიჩვენებს, რომ გადასახადების თავის არიდების მიზნით ოფშორული კომპანიების გამოყენების მანკიერი პრაქტიკა წარსულს უთუოდ ჩაბარდება.

ცხრილი 3. ოფშორული იურისდიქციების წარმატებისა და წარუმატებლობის ფაქტორები

წარმატების ფაქტორები	წარუმატებლობის ფაქტორები
პოლიტიკური და ეკონომიკური სტაბილურობა	პოლიტიკური და ეკონომიკური კრიზისები
პოლიტიკური მოქნილობა, კომპრომისის უნარი	საგანგებოდ მკვეთრი პოზიცია, კონსერვატიზმი, თანამშრომლობაზე უარი
საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა	„შავ სიაში“ მოხვედრა
ეროვნული კანონმდებლობის რეფორმები ოფშორული სექტორის გამჭვირვალეობის მიმართულებით	სრული ანონიმურობის ინსტრუმენტების (მფლობელობა, ანგარიში, დახურული რეგისტრაცია და სხვ.) შენარჩუნება
ოფშორული კომპანიების რეგისტრაციიდან მიღებული შემოსავლების გამოყენება ეროვნული ეკონომიკის სხვა დარგების განვითარებისათვის	ფინანსური მომსახურების გაწევის განსაკუთრებული სპეციალიზაცია

ამგვარად, დღევანდელი ვითარებიდან გამომდინარე, ოფშორული ბიზნესი სერიოზულ ცვლილებებს მოითხოვს. სტანდარტული ოფშორული სქემების ნაცვლად ბიზნესმა ისეთი ახალი სცენარები უნდა დაამუშაოს, რომელიც მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების კანონმდებლობასა და საგადასახადო რეალობებს დაეფუძნება.

ამჟამად მოქმედი ოფშორული იურისდიქციების პოლიტიკური და ეკონომიკური სტრატეგიების შეფასების საფუძველზე, მიზანშეწონილად მიგვაჩია ყურადღება გავამახვილოთ იმ ფაქტორებზე, რომლებიც მომავალში ოფშორული იურისდიქციებისათვის წარმატებული ან წარუმატებელი იქნება (იხ. ცხრილი 3).

თუ გავითვალისწინებთ ოფშორული ბიზნესის განვითარების საერთო ტენდენციებს, შეიძლება გაკეთდეს გარკვეული პროგნოზი ძირითადი ოფშორული იურისდიქციების განვითარების მიმართულებებისა და პერსპექტივების შესახებ. კერძოდ, საერთაშორისო ორგანიზაციების ძალისხმევა, ანუ ოფშორული იურისდიქციების მიმართ მსოფლიო თანამეგობრობის დამოკიდებულების მკვეთრი გამკაცრება თავის შედეგს უთუოდ გამოიღებს – ჩამოყალიბდება ქვეყნების (ტერიტორიების) ჯგუფი, სახელდობრ:

1. რომლებიც თანდათან გავლენ ოფშორული ბიზნესიდან:

- ის სახელმწიფოები და ტერიტორიები, რომლებიც ვერ შეძლებენ ახალ, რეგულირების უფრო მკაცრ და სამართლიან საერთაშორისო მოთხოვნებთან ადაპტაციას, რის გამოც თანდათანობით დაიწყებენ ოფშორული ბიზნესიდან გასვლას. სავარაუდოდ ამ ჯგუფში მოიაზრება: ნაურუ, ტერქისა და კაიკოსის კუნძულები, ანგილია, დასავლეთ სამოა, კუკის კუნძულები, სენტ-კიტსი და ნევისი;
- ის ქვეყნები და ტერიტორიები, რომელთა მთავრობები პოლიტიკური და სხვა მოტივების გამო, უარს იტყვიან ოფშორული ბიზნესის წარმოებაზე და თავიანთი ეკონომიკის რესტრუქტურისაციას მოახდენენ. ეს ქვეყნები და ტერიტორიები იქნება: ლუქსემბურგი, გიბრალტარი, მალტა, ბრიტანეთის ვირჯინიის კუნძულები, კუნძულები: გერნზი, ჯერსი, მენი და მადეირა;
- ის სახელმწიფოები და ტერიტორიები, რომლებიც ბუნებრივი კატაკლიზმების, პოლიტიკური კოლაფსისა და სხვათა გამო, დატოვებენ ოფშორულ ბიზნესს. ეს სახელმწიფოები და ტერიტორიები იქნება: მონტსერატი, ნიდერლანდის

ანტილიის კუნძულები, ვანუატუ, გრენადა, ნიუე, პალაუ.

2. რომლებიც გააგრძელებენ ეკონომიკის ოფშორულ სექტორში საქმიანობას:

- ა) თუმცა საჭიროებენ საკანონმდებლო ბაზის ტრანსფორმაციას. ასეთებად მოგვაჩნია: კვიპროსი, პანამა და ბელიზი;
- ბ) რადგან საერთაშორისო ორგანიზაციების მოთხოვნების შესაბამისად უკვე შეძლეს საკანონმდებლო ბაზისა და ოფშორული სექტორის

ტრანსფორმირება ან ოფშორულ ბიზნესში ახალი „ნიშა“ იპოვეს. ასეთებია: კვიპროსი, ანტიგუა და ბარბუდა, ბაჰამის კუნძულები, ზერმუდის კუნძულები, ბარბადოსი, მავრიკი, სეიშელის კუნძულები და ბახრეინი;

- გ) ქვეყნები და ტერიტორიები, რომლებიც ახლახან გამოჩნდნენ ოფშორული მომსახურების ბაზარზე და თანამედროვე საერთაშორისო მოთხოვნებს აკმაყოფილებენ: ასეთებია: ჩერნოგორია (იუგოსლავიის ნაწილი) და უნგრეთი.

JOLIA NINO

JOLIA GURAM

ESTIMATION OF AN ANTIOFFSHORE POLICY OF THE INTERNATIONAL COMMUNITY

Summary

The article shows the main of globalization, offshore development, positive and negative attitudes towards them, a common tax policy, offshore authoritative international organizations and developed countries' policies.

In our opinion it is important that the development of offshore legislation, trends, obstacles and prospects for the development of offshore business, offshore jurisdictions, as well as the success or failure factors.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- 8. Горбунов А.Р. Налоговое планирование и создание компаний за рубежом. М., Анкил, 1999, с. 17.
- 9. Хейфец Б. А. Оффшорные юрисдикции в глобальной и национальной экономике. М., «Экономика», 2008, гл. 30, 149.
- 10. Mitchell D.J. An OECD Proposal to Eliminate Tax Competition Would Mean Higher Taxes and Less Privacy//The Heritage Backgrounder. September 18, 2007. -1395. -p.14.
- 11. On-line banking: A New Vehicle for Money Laundering//OECD in Washington. July 2008.
- 12. Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism – USA PATRIOT Act.
- 13. Courtis Neil. Financial Regulation in Offshore Centres.-London: Central Banking publications, 2001.-P.238.
- 14. Dixon Liz. Financial Flows via Offshore Financial Centers //Financial Stability Review,2001,P.3.
- 15. Palan Ronen. The Offshore World: Sovereign Markets, Virtual Places And Nomad Millionaires. NY: Cornell University Press, 2006.- P.73. P.112.
- 16. Horst Siebert What does globalization mean for the world trading system? London, 2004, P.43.
- 17. Financial Action Task Force on Money Laundering – FATF. <http://www.fatf-gafr.org>
- 18. Теневая экономика и экономическая преступность. Электронный учебник. <http://newasp.omskreg.ru/bekryash/contents.htm>
- 19. ჯოლია გ., საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობები. თბ., "ტექნიკური უნივერსიტეტი". 2008, გვ. 405.
- 20. INTERPOL (Financial and high-tech crimes Division) <http://www.interpol.int/public/FinancialCrime>
- 21. Palan Ronen. The Offshore World: Sovereign Markets, Virtual Places And Nomad Millionaires. NY: Cornell University Press, 2006.- P.73. P.112.